HOTĂRÂREA CURȚII (Camera a cincea)

29 aprilie 2015*

„Trimitere preliminară — Asigurare de viață — Directiva 92/96/CEE — Articolul 31 alineatul (3) — Informații care trebuie furnizate titularului poliței — Obligația asigurătorului de a furniza informații suplimentare privind costurile și primele potrivit unor principii generale din dreptul național”

În cauza C-51/13,

având ca obiect o cerere de decizie preliminară introdusă de Rechtbank Rotterdam (Țările de Jos), prin decizia din 28 noiembrie 2012, primită de Curte la 31 ianuarie 2013, în procedura

Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV

împotriva

Hubertus Wilhelmus Van Leeuwen,

CURTEA (Camera a cincea),

compusă din domnul T. von Danwitz, președinte de cameră, domnii C. Vajda, A. Rosas, E. Juhász și D. Šváby (raportor), judecători,

avocat general: doamna E. Sharpston,

grefier: doamna M. Ferreira, administrator principal,

având în vedere procedura scrisă și în urma ședinței din 19 martie 2014,

luând în considerare observațiile prezentate:

— pentru Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV, de B. Jonk-van Wijk și de G. van der Wal, advocaten;

— pentru domnul Van Leeuwen, de D. Beljon și de P. Boeken, advocaten;

— pentru guvernul olandez, de B. Koopman și de M. Bulterman, în calitate de agenți;

— pentru guvernul ceh, de M. Smolek, în calitate de agent;

— pentru guvernul austriac, de C. Pesendorfer, în calitate de agent;

— pentru Comisia Europeană, de F. Wilman și de K.-P. Wojcik, în calitate de agenți,

* Limba de procedură: neerlandeza.

după ascultarea concluziilor avocatului general în ședința din 12 iunie 2014,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Cererea de decizie preliminară privește interpretarea articolului 31 alineatul (3) din Directiva 92/96/CEE a Consiliului din 10 noiembrie 1992 de coordonare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind asigurarea directă de viață și de modificare a Directivelor 79/267/CEE și 90/619/CEE (A treia directivă privind asigurarea de viață) (JO L 360, p. 1).

2 Această cerere a fost formulată în cadrul unui litigiu dintre Nationale-Nederlanden Levensverzekering Mij NV (denumită în continuare „NN”), pe de o parte, și domnul Van Leeuwen, pe de altă parte, în legătură cu cuantumul costurilor și al primelor referitoare la acoperirea riscului de deces care face parte din polița de asigurare de viață subscrisă de domnul Van Leeuwen la NN.

Cadrul juridic

Dreptul Uniunii

3 A treia directivă privind asigurarea de viață a fost abrogată și înlocuită de Directiva 2002/83/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 5 noiembrie 2002 privind asigurarea de viață (JO L 345, p. 1, Ediție specială, 06/vol. 4, p. 192) care a fost, la rândul său, abrogată și înlocuită, începând cu 1 noiembrie 2012, de Directiva 2009/138/CE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 noiembrie 2009 privind accesul la activitate și desfășurarea activității de asigurare și de reasigurare (Solvabilitate II) (JO L 335, p. 1). Cu toate acestea, ținând seama de data la care a fost încheiat contractul de asigurare de viață care face obiectul litigiului principal, dispozițiile celei de A treia directive privind asigurarea de viață rămân pertinente pentru soluționarea acestui litigiu.

4 Considerentele (9) și (23) ale celei de A treia directive privind asigurarea de viață au următorul cuprins:

„(9) […] anumite dispoziții din prezenta directivă definesc standarde minime; […] statul membru de origine poate stabili norme mai stricte pentru întreprinderile de asigurare autorizate de propriile sale autorități competente;

[…]

(23) […] pe o piață internă a asigurărilor, consumatorul are la dispoziție o gamă mai largă și mai variată de contracte. Pentru ca consumatorul să poată profita la maximum de această diversitate și de concurența crescută, trebuie să i se ofere toate informațiile necesare care să îi permită să încheie contractul cel mai adecvat nevoilor sale; […] această cerință de informare este cu atât mai importantă, cu cât durata angajamentelor poate fi foarte lungă; […] în consecință, norme minime ar trebui astfel coordonate, încât consumatorul să primească informații clare și exacte cu privire la caracteristicile esențiale ale produselor care îi sunt propuse, precum și la datele organismelor la care pot fi adresate toate contestațiile titularilor polițelor de asigurare, asiguraților sau beneficiarilor de contracte”. [traducere neoficială]

5 Articolul 31 din această directivă prevede:

«(1) Înainte de încheierea contractului de asigurare, titularului i se comunică cel puțin informațiile enumerate în anexa II punctul A.

(2) Titularul poliței de asigurare este informat pe întreaga durată a contractului privind informațiile enumerate în anexa II punctul B.

(3) Statul membru al angajamentului poate cere întreprinderii de asigurare să furnizeze informații suplimentare celor enumerate în anexa II numai în cazul în care sunt necesare pentru ca titularul să înțeleagă exact elementele esențiale ale angajamentului.

(4) Modalitățile de aplicare a prezentului articol și a anexei II sunt stabilite de statul membru al angajamentului." [traducere neoficială]

6 Anexa II la directiva menționată, intitulată „Informații pentru titulari", precizează:

„Următoarele informații, care trebuie comunicate asiguraților înainte de încheierea contractului (A) sau pe durata contractului (B), trebuie formulate în mod clar și exact, în scris, într-o limbă oficială a statului membru al angajamentului.

Cu toate acestea, aceste informații pot fi redactate într-o altă limbă în cazul în care asiguratul solicită și în care legislația statului membru permite acest lucru sau în cazul în care asiguratul este liber să aleagă dreptul aplicabil.

A. Înainte de încheierea contractului

Informații privind întreprinderea de asigurare	Informații privind angajamentul
[…]	(a)4. Definiția fiecărei garanții și a fiecărei opțiuni
[…]	(a)5. Durata contractului
[…]	(a)6. Metode de reziliere a contractului
[…]	(a)7. Metode de plată a primelor și durata plăților
[…]	(a)8. Metode de calculare și atribuire a participațiilor
[…]	(a)9. Indicarea valorilor de răscumpărare și a celor vărsate și măsura în care sunt garantate;
[…]	(a)10. Informații privind primele pentru fiecare garanție, atât pentru cele principale, cât și pentru cele suplimentare, după caz;
[…]	[…]" [traducere neoficială]

7 Anexa II B la aceeași directivă enumeră informațiile care trebuie furnizate titularului pe durata contractului. Această dispoziție prevedea că, pe lângă condițiile generale și speciale care trebuie să îi fie comunicate, titularul trebuie să primească, pe de o parte, în cazul unei schimbări a condițiilor de asigurare sau al unei modificări a legislației aplicabile contractului, toate informațiile enumerate la punctele (a)4.-(a)12. din titlul A din această anexă și, pe de altă parte, în fiecare an, informații privind situația participării la beneficii.

Dreptul olandez

8 Articolul 2 din Regulamentul din 1998 privind furnizarea de informații titularilor de polițe (Regeling informatieverstrekking aan verzekeringsnemers 1998, denumit în continuare „RIAV 1998”) a transpus în dreptul intern articolul 31 din A treia directivă privind asigurarea de viață. În versiunea aplicabilă cauzei principale, această dispoziție este redactată după cum urmează:

„1. Un asigurător care oferă un contract de asigurare de viață unui titular al unei polițe de asigurare care are reședința sau este stabilit în Țările de Jos se asigură că acesta din urmă se află în posesia condițiilor generale și speciale ale poliței.

2. În măsura în care nu rezultă din condițiile generale sau speciale ale poliței, asigurătorul se asigură în plus ca titularul poliței de asigurare să fie informat în scris cu privire la următoarele informații:

[…]

q. efectele costurilor și ale reținerilor suportate de titularul poliței de asigurare asupra randamentului și a prestației contractuale;

r. dacă este cazul, costurile facturate în plus față de prima brută;

[…]”

9 Potrivit expunerii de motive a RIAV 1998, aplicarea acestuia din urmă este reglementată de Legea din 1993 privind supravegherea sectorului de asigurări (Wet toezicht verzekeringsbedrijf 1993, denumită în continuare „WTV 1993”) și de dreptul civil național în vigoare, care menționează cerințele de rațiune și de echitate (articolul 2 din cartea a 6-a din Codul civil).

Litigiul principal și întrebările preliminare

10 În cursul anului 1999, domnul Van Leeuwen a subscris la NN o asigurare care cuprindea o parte de investiții, denumită „Investiție asigurată flexibilă”. Era vorba despre o asigurare de viață în cadrul căreia valoarea acumulată la data la care expiră asigurarea nu este garantată, ci depinde de rezultatul investițiilor. Pe de altă parte, în cursul contractului de asigurare, se prevede plata unui capital fix și garantat în cazul în care titularul poliței decedează înainte de expirarea contractului.

11 Din precizările furnizate de NN în observațiile sale scrise rezultă că, în conformitate cu contractul de asigurare, o primă, al cărei cuantum este convenit în avans, desemnată ca fiind „primă brută”, este plătită în mod anticipat și periodic. Această primă este investită în fonduri de investiții alese de titularul poliței de asigurare. Asupra valorii astfel determinate se deduc periodic costuri, precum și prime pentru acoperirea integrată a riscului de deces. Aceste din urmă prime nu sunt, în consecință, înregistrate în contabilitate distinct, ci fac parte, precum costurile menționate, din prima brută.

12 Înainte de subscrierea la asigurarea de viață, NN i-a furnizat domnului Van Leeuwen o „propunere de investiție asigurată flexibilă”. În aceasta erau prezentate trei exemple de investiție în capital, pe baza unor randamente diferite și a unor costuri de administrare de 0,3 %. În plus, sub titlul „Randamentul produsului”, se menționa că „[d]iferența dintre randamentul fondului și randamentul produsului depinde de riscurile asigurate, de costuri, precum și de eventualele prestații suplimentare”.

13 După încheierea contractului de asigurare, între NN și domnul Van Leeuwen a survenit un litigiu în ceea ce privește importanța costurilor și a primelor referitoare la acoperirea riscului de deces deduse de către asigurător.

14 O parte a litigiului principal privește problema dacă NN a furnizat suficiente informații referitoare la respectivele costuri și prime de risc înainte de încheierea contractului de asigurare. În cauză este vizată în special împrejurarea că domnului Van Leeuwen nu i-a fost comunicat un recapitulativ sau o evidență completă a costurilor concrete și/sau totale, precum și a structurii acestora.

15 Potrivit instanței de trimitere, este necesar să se considere că, prin faptul că s-a limitat să transmită titularului poliței de asigurare informații cu privire la incidența costurilor și a primelor de risc asupra randamentului, NN a respectat cerințele prevăzute la articolul 2 alineatul 2 literele q) și r) din RIAV 1998, însă a încălcat „normele deschise și/sau nescrise" din dreptul olandez, care includ, în speță, obligația de solicitudine a întreprinderii de asigurări, buna-credință precontractuală, precum și cerințele de rațiune și de echitate.

16 Instanța de trimitere constată că informațiile menționate la punctul 14 din prezenta hotărâre nu figurează printre cele prevăzute în anexa II la A treia directivă privind asigurarea de viață. NN apreciază totuși că dreptul Uniunii, în special articolul 31 alineatul (3) din această directivă, nu permite să se impună întreprinderilor de asigurare să transmită titularului poliței de asigurare informații în temeiul acestor „norme deschise și/sau nescrise".

17 În aceste condiții, Rechtbank Rotterdam a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Dreptul Uniunii Europene, în special articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață, se opune faptului ca, în temeiul normelor deschise și/sau nescrise din dreptul olandez, precum rațiunea și echitatea care sunt aplicabile raportului (pre)contractual dintre o societate care furnizează asigurări de viață și un potențial asigurat, și/sau obligația generală și/sau specială de solicitudine, societățile care furnizează asigurări de viață să fie obligate să furnizeze asiguraților mai multe informații privind costurile și primele de risc ale asigurării decât cele prevăzute în legislația olandeză din anul 1999 prin care a fost transpusă A treia directivă privind asigurarea de viață [în special articolul 2 alineatul 2 literele q) și r) din RIAV 1998]?

2) Pentru răspunsul la întrebarea 1 sunt relevante, în conformitate cu dreptul olandez, efectele pe care nefurnizarea acestor informații le produce sau le-ar putea produce?"

Cu privire la întrebările preliminare

Cu privire la prima întrebare

18 Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență să se stabilească dacă articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață trebuie să fie interpretat în sensul că se opune ca, în temeiul unor principii generale de drept intern, precum „normele deschise și/sau nescrise" în discuție în litigiul principal, o întreprindere de asigurări să fie obligată să comunice titularului poliței de asigurare anumite informații suplimentare în raport cu cele enumerate în anexa II la această directivă.

19 Reiese din considerentul (23) al celei de A treia directive privind asigurarea de viață că aceasta urmărește printre altele coordonarea normelor minime, astfel încât consumatorul să primească informații clare și exacte cu privire la caracteristicile esențiale ale produselor care îi sunt propuse. Astfel cum se arată în același considerent, pentru a putea profita la maximum, pe o piață internă a asigurărilor, de gama mai largă și mai variată de contracte și de concurența crescută, consumatorului trebuie să i se ofere toate informațiile necesare care să îi permită să încheie contractul cel mai adecvat nevoilor sale.

20 În acest scop, articolul 31 din directiva menționată prevede la alineatul (1) că, înainte de încheierea contractului de asigurare, titularului i se comunică cel puțin informațiile enumerate în punctul A din anexa II la respectiva directivă, iar la alineatul (2) că persoana interesată este informată pe întreaga durată a contractului privind informațiile enumerate în punctul B din anexa II la aceeași directivă. Articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață, singura dispoziție vizată de cererea de decizie preliminară, prevede că statul membru al angajamentului poate cere întreprinderii de asigurări să furnizeze informații suplimentare celor enumerate în anexa II la această directivă numai în cazul în care sunt necesare pentru ca titularul să înțeleagă exact elementele esențiale ale angajamentului la care subscrie.

21 În această privință, Curtea a apreciat că reiese din cuprinsul însuși al articolului 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață, din anexa II și din considerentul (23) al acesteia că informațiile suplimentare pe care statele membre le pot impune în conformitate cu articolul menționat trebuie să fie clare, exacte și necesare pentru o bună înțelegere a caracteristicilor esențiale ale produselor de asigurare propuse titularului poliței (Hotărârea Axa Royale Belge, C-386/00, EU:C:2002:136, punctul 24).

22 O obligație de comunicare a unor informații suplimentare nu poate, așadar, să fie impusă decât în măsura în care este necesară pentru realizarea obiectivului de informare a titularului poliței de asigurare, iar informațiile impuse sunt suficient de exacte și de clare pentru a atinge acest obiectiv și, astfel, pentru a garanta întreprinderilor de asigurare un nivel suficient de securitate juridică (a se vedea în acest sens Hotărârea Parlamentul European/Consiliul, C-48/14, EU:C:2015:91, punctul 45 și jurisprudența citată). După cum a arătat avocatul general la punctul 60 din concluzii, dacă informația impusă este vagă și generală, ea nu poate fi considerată drept „informație necesară”, în sensul articolului 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață.

23 Dacă legiuitorul Uniunii a înțeles astfel să delimiteze natura informațiilor suplimentare pe care statele membre, în interesul consumatorilor, le pot impune întreprinderilor de asigurări, în scopul de a permite consumatorilor menționați să profite deplin de alegerea produselor de asigurare oferite în cadrul unei piețe unice a asigurării, articolul 31 alineatul (3) din această directivă, în schimb, nu a prevăzut și nici nu a limitat modul în care statele membre își pot exercita acest drept.

24 În această privință, trebuie să se amintească faptul că statele membre nu sunt ținute să impună întreprinderilor de asigurare să comunice informații suplimentare în raport cu informațiile care trebuie comunicate titularilor polițelor de asigurare potrivit articolului 31 alineatul (1) din A treia directivă privind asigurarea de viață, enumerate în anexa II A la aceasta, însă alineatul (3) al respectivului articol conține o facultate pe care statele membre o pot utiliza sau nu.

25 În plus, rezultă din articolul 31 alineatul (4) din A treia directivă privind asigurarea de viață că modalitățile de aplicare a obligației de comunicare a unor informații suplimentare prevăzute de reglementarea națională sunt stabilite de statul membru al angajamentului.

26 Având în vedere că A treia directivă privind asigurarea de viață realizează o armonizare minimală în ceea ce privește informațiile care trebuie comunicate titularilor polițelor de asigurare, articolul 31 alineatul (3) din aceasta delimitează totuși facultatea menționată la punctul 24 din prezenta hotărâre, precizând, pe de o parte, că respectivele informații trebuie să permită titularului poliței de asigurare să înțeleagă exact elementele esențiale ale angajamentului. Pe de altă parte, dispoziția menționată limitează informațiile suplimentare pe care statul membru al angajamentului le poate impune întreprinderilor de asigurare la ceea ce este necesar în acest scop.

27 Prin urmare, revine statului membru vizat sarcina de a stabili, în funcție de caracteristicile ordinii sale juridice și de trăsăturile specifice ale situației pe care urmărește să o reglementeze, temeiul juridic al obligației de comunicare a unor informații suplimentare în scopul de a garanta atât o bună înțelegere de către titularul poliței de asigurare a caracteristicilor esențiale ale produselor de asigurare care îi sunt propuse, cât și un nivel suficient de securitate juridică.

28 Temeiul juridic al unei astfel de obligații de comunicare a unor informații suplimentare, în special problema dacă această obligație rezultă din principii generale de drept intern, precum „normele deschise și/sau nescrise” la care se referă instanța de trimitere, este, în principiu, lipsită de incidență în ceea ce privește conformitatea acesteia cu directiva, atât timp cât obligația menționată îndeplinește cerințele prevăzute la articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață și menționate la punctele 21 și 27 din prezenta hotărâre.

29 Prin urmare, temeiul juridic în raport cu care statul membru vizat intenționează să recurgă la facultatea prevăzută la articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață trebuie să fie de așa natură încât, în conformitate cu principiul securității juridice, să permită întreprinderilor de asigurare să identifice cu suficientă previzibilitate informațiile suplimentare pe care acestea trebuie să le comunice și pe care titularul poliței le poate avea în vedere.

30 În această privință, la aprecierea cerințelor care trebuie impuse în ceea ce privește previzibilitatea unei astfel de obligații de comunicare a unor informații suplimentare, instanța națională poate lua în considerare faptul că revine întreprinderii de asigurări sarcina de a stabili natura și caracteristicile produselor de asigurare pe care le propune, astfel încât aceasta ar trebui, în principiu, să fie în măsură să identifice caracteristicile pe care le-ar prezenta aceste produse și care ar fi de natură să justifice necesitatea de a comunica titularului poliței de asigurare informații suplimentare.

31 În speță, trebuie să se arate că, potrivit expunerii de motive a RIAV 1998, aplicarea acestui regulament este reglementată printre altele de dreptul civil național în vigoare, „precum cerințele de rațiune și de echitate” prevăzute la articolul 2 din cartea a 6-a din Codul civil.

32 Instanța de trimitere nu a furnizat totuși Curții explicații detaliate cu privire la natura precisă, în dreptul olandez, a obligației de comunicare a unor informații suplimentare și nici cu privire la rolul jucat și la domeniul de aplicare exact, în dreptul național, al „normelor deschise și/sau nescrise” din dreptul olandez, limitându-se să menționeze obligația de solicitudine care revine întreprinderii de asigurări, precum și buna-credință precontractuală și/sau cerințele de rațiune și de echitate care trebuie să guverneze încheierea contractelor de asigurare.

33 În orice caz, revine instanței de trimitere sarcina de a aprecia dacă „normele deschise și/sau nescrise” în discuție în litigiul principal îndeplinesc cerințele prevăzute la articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață.

34 În consecință, trebuie să se răspundă la prima întrebare că articolul 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune ca, în temeiul unor principii generale de drept intern, precum „normele deschise și/sau nescrise” în discuție în litigiul principal, o întreprindere de asigurări să fie obligată să comunice titularului poliței de asigurare anumite informații suplimentare, în afară de cele prevăzute în anexa II la această directivă, cu condiția ca informațiile impuse să fie clare, exacte și necesare pentru ca titularul poliței de asigurare să înțeleagă exact elementele esențiale ale angajamentului și cu condiția ca acestea să garanteze o securitate juridică suficientă, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

Cu privire la a doua întrebare

35 Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită să se stabilească dacă, pentru răspunsul la prima întrebare, sunt relevante efectele pe care dreptul național le atribuie necomunicării informațiilor suplimentare în sensul articolului 31 alineatul (3) din A treia directivă privind asigurarea de viață.

36 Reiese din răspunsul la prima întrebare că efectele pe care dreptul intern le atribuie necomunicării acestor informații sunt, în principiu, lipsite de relevanță în ceea ce privește conformitatea obligației de comunicare cu articolul 31 alineatul (3) din directivă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

37 Întrucât, în privința părților din litigiul principal, procedura are caracterul unui incident survenit la instanța de trimitere, este de competența acesteia să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată. Cheltuielile efectuate pentru a prezenta observații Curții, altele decât cele ale părților menționate, nu pot face obiectul unei rambursări.

Pentru aceste motive, Curtea (Camera a cincea) declară:

1) Articolul 31 alineatul (3) din Directiva 92/96/CEE a Consiliului din 10 noiembrie 1992 de coordonare a actelor cu putere de lege și a actelor administrative privind asigurarea directă de viață și de modificare a Directivelor 79/267/CEE și 90/619/CEE (A treia directivă privind asigurarea de viață) trebuie să fie interpretat în sensul că nu se opune ca, în temeiul unor principii generale de drept intern, precum „normele deschise și/sau nescrise” în discuție în litigiul principal, o întreprindere de asigurări să fie obligată să comunice titularului poliței de asigurare anumite informații suplimentare, în afară de cele prevăzute în anexa II la această directivă, cu condiția ca informațiile impuse să fie clare, exacte și necesare pentru ca titularul poliței de asigurare să înțeleagă exact elementele esențiale ale angajamentului și cu condiția ca acestea să garanteze o securitate juridică suficientă, aspect a cărui verificare revine instanței de trimitere.

2) Efectele pe care dreptul intern le atribuie necomunicării acestor informații sunt, în principiu, lipsite de relevanță în ceea ce privește conformitatea obligației de comunicare cu articolul 31 alineatul (3) din Directiva 92/96.

Semnături